

บุ ญ คุ ณ ตั อ ง ท ด แ ท น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษย่อมเป็นคนกตัญญูกตเวที
ก็ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีนี้ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีทั้งหมดนี้
เป็นภูมิของสัตบุรุษ

บุญคุณต้องทดแทน

๘๒

ความสุขเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะถ้ากาย และใจของเราไม่มีความสุขแล้ว จะประกอบภารกิจการทำงานอันใด ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเรา ที่จะแสวงหาความสุขที่แท้จริงให้แก่ตนเอง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัทรู้จักแสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง ด้วยการหมั่นชำระใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ผ่องใส ด้วยการเจริญภาวนา ทำใจหยุดนิ่งในหนทางสายกลางซึ่งอยู่ภายในตัวของเรา นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงสั่งสอนให้เราเห็นความสำคัญของการฝึกฝนใจว่า ใจที่ผ่องใส ย่อมนำมาซึ่งความสุข เป็นทางมาแห่งมหากุศล เป็นเครื่องนำพาสัตว์โลกทั้งหลายไปสู่สุคติภูมิ และนำทุกชีวิตไปสู่เป้าหมายอันสูงสุด คือมรรคผลนิพพาน

พระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ทุกนิบาต อังคุตตรนิกาย ว่า

“สปปริโส จ โข ภิกขเว กตญญู โหติ กตเวที สพฺภิเหตํ
ภิกขเว อุปญฺญาตํ ยทิทํ กตญฺญตา กตเวทิตา เกวลา เอสา
ภิกขเว สปปริสญฺมิ, ยทิทํ กตญฺญตา กตเวทิตา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษย่อมเป็นคนกตัญญูกตเวทีกี่ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีนี้นี้ สัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญ

บุญคุณต้องทดแทน

๘๓

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความเป็นคนกตัญญูกตเวทีทั้งหมดนี้ เป็นภูมิของสัตบุรุษ”

ความกตัญญูรู้คุณที่คนอื่นทำแล้ว และมุ่งตอบแทนคุณ เป็นคุณธรรมของคนดี ใครๆ ก็อยากคบค้าสมาคม และให้ความช่วยเหลือ เพราะความช่วยเหลือที่หยิบยื่นให้ นั้น จะไม่มีวันกลายเป็นหอกเป็นดาบที่ย้อนกลับมาทิ่มแทงเราในภายหลัง ความกตัญญู จึงเป็นวิสัยของเหล่าบัณฑิตนักปราชญ์ทั้งหลาย คือ เมื่อรู้ว่าใครได้ทำความดีต่อตนแม้เพียงน้อยนิด ก็คิดหาหนทางที่จะตอบแทนคุณอยู่เสมอ แต่คนพาลมักจะหาทางปกปิดความดีที่คนอื่นทำได้ เหมือนพยายามเอาใบบัวมาปิดบังภูเข า จะพยายามปิดอย่างไรก็ปิดไม่มิดคนพาลเมื่อเห็นผู้อื่นทำความดีแล้ว จะรู้สึกขัดเคือง เหมือนมีหนามมาทิ่มตำนัยน์ตา เหมือนความมืด เป็นอุปสรรคต่อความสว่าง

ฉะนั้น เราควรฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีดวงตาที่มองเห็น คุณธรรมของทุกคนที่ทำความดีกับเรา แล้วมุ่งตอบแทนคุณ

*เหมือนในสมัยอดีต พระเจ้าพรหมทัตทรงมีพระราชโอรสพระนามว่า **ทูลุราชกุมาร** ซึ่งมีนิสัยหยาบคาย คือ ใน

บุญคุณต้องทดแทน

๘๔

วันใดที่ไม่ได้ค่า ไม่ได้ทุบตีใคร ก็จะมีรู้สึกหงุดหงิด พระราชกุมาร จึงเป็นที่หวาดผวา และไม่เป็นที่รักของพวกพ้องบริวาร วันหนึ่ง พระกุมารได้เสด็จไปทรงสนานในแม่น้ำพร้อมกับข้าราชการบริพาร บังเอิญว่าในวันนั้นเกิดลมพายุโหมกระหน่ำ แต่พระกุมารก็ยัง ว่ายออกไปกลางแม่น้ำ คลื่นได้พัดพาพระองค์ให้ลอยไปตามน้ำ ทำให้พวกข้าราชการบริพารไม่สามารถช่วยได้

เมื่อพระกุมารถูกกระแสคลื่นพัดไปอย่างโดดเดี่ยวได้ลอย ไปเกาะท่อนไม้ท่อนหนึ่ง ในครั้งนั้น เศรษฐีชาวเมืองพาราณสี คนหนึ่งฝังทรัพย์ไว้ถึง ๔๐ โกฏิ ใกล้ฝั่งแม่น้ำ เมื่อตายไปเนื่องจาก หวงแหวนในทรัพย์มาก จึงเกิดเป็นงูเผ่าสมบัติ แล้วมีเศรษฐีอีก คนหนึ่งฝังทรัพย์ ๓๐ โกฏิ ใกล้ฝั่งแม่น้ำ เมื่อตายไปแล้ว เพราะ ความหวงทรัพย์จึงเกิดเป็นหนูตัวใหญ่เผ่าสมบัติ เมื่อน้ำท่วมที่ อยู่ของสัตว์ทั้งสอง จึงว่ายตัดกระแสน้ำไปอาศัยท่อนไม้เดียวกัน กับพระกุมาร นอกจากนี้ ยังมีลูกนกแขกเต้าซึ่งอาศัยอยู่บนต้น จั้วตัวหนึ่ง เมื่อต้นจั่วถูกน้ำเซาะราก ทำให้โคนล้มลงมา ลูกนก- แขกเต้าจึงมาเกาะอีกด้านหนึ่งของท่อนไม้นั้น

ในสมัยนั้นพระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลอุทิจจพราหมณ์ ในแคว้นกาสิ เมื่อเจริญเติบโตแล้ว ได้ออกบวชเป็นฤๅษีอาศัยที่ คุ่งน้ำตอนล่าง ในวันนั้นฤๅษีได้ยินเสียงร้องของพระกุมาร จึง

บุญคุณต้องทดแทน

๘๕

ว้ายตัดกระแสน้ำไปอุดท่อนไม้ช่วยพระกุมาร และสัตว์ทั้งสาม ให้รอดพ้นจากความตาย ฤๅษีได้ก่อไฟให้สัตว์ทั้ง ๓ ก่อน ส่วน พระกุมารก่อให้ทีหลัง แม้แต่การให้อาหาร ท่านจะให้กับสัตว์ ทั้ง ๓ ก่อน เพราะคิดว่าสัตว์ทั้ง ๓ นั้นอ่อนแอกว่า แต่พระกุมาร กลับคิดว่า ตนเองเป็นถึงลูกของพระราชา ฤๅษีนี้ไม่ได้ให้เกียรติ ตน จึงได้ผูกอาฆาตพยาบาท

ครั้นผ่านไปได้ ๒-๓ วัน พระกุมารและสัตว์ทั้ง ๓ สมบูรณ์แข็งแรงเป็นปกติ งูและหนูจึงได้กราบลาพระฤๅษี พร้อมกับปวารณาว่า “ถ้าท่านต้องการทรัพย์ ให้ไปหาพวกเรา ได้ทุกเวลา เพียงแค่เรียกชื่อ พวกเราก็จะออกมาต้อนรับทันที” ส่วนนกแขกเต้าก็ปวารณาต่อพระฤๅษีด้วยความสำนึกพระคุณว่า “ข้าพเจ้าไม่มีทรัพย์ แต่ถ้าหากท่านมีความต้องการข้าวสาลีแดง ข้าพเจ้าพร้อมหมู่ญาติจะนำข้าวสาลีมาให้ทันที”

ส่วนพระกุมารคิดว่า ถ้าเราได้เป็นกษัตริย์แล้ว จะฆ่า พระฤๅษีของคณี่ให้ได้ จึงกล่าวว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ เมื่อ กระทบได้ครองราชสมบัติแล้ว ขอให้ท่านไปหากระผม กระผม จะบำรุงอุปฐากรับใช้ท่านอย่างไรให้ขาดตกบกพร่องเลย” แล้วก็ลากลับเมือง เมื่อพระกุมารกลับเข้าพระนครไม่นาน ก็ทรง ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา

บุญคุณต้องทดแทน

๘๖

ต่อมาไม่นาน พระโพธิสัตว์คิดจะทดลองสัตว์เหล่านั้น ได้ไปที่อยู่ของงูก่อน เมื่อไปถึงก็เรียกว่า “ทิมะ” คำเดียวเท่านั้น งูก็เลื้อยออกมาไหว้พระฤๅษี แล้วมอบทรัพย์ทั้งหมดให้พระฤๅษี ท่านก็บอกว่า “ฝากเอาไว้ก่อน เมื่อจำเป็นจะมาเอา” ฤๅษีก็ไปหาหนู หนูก็มอบสมบัติให้เช่นเดียวกัน แล้วฤๅษีก็ไปหานกแขกเต้า เพียงแค่เรียกว่า “สุระ” นกแขกเต้าก็ออกมาต้อนรับมนัสการท่าน แล้วเรียนท่านว่าจะไปเอาข้าวสาลีแดงที่เกิดเองจากป่าหิมพานต์ มาให้ ท่านก็บอกว่า “ตอนนี้ยังไม่ต้องการ เมื่อต้องการค่อยรู้จักัน”

ต่อจากนั้นพระฤๅษีก็ไปเฝ้าพระราชา ในวันนั้นพระราชาได้ทอดพระเนตรเห็นพระฤๅษีเดินมาแต่ไกล จึงดำริว่า ดาบส-โง่งนี้คงประสงค์จะมาพึ่งพิงเรา เราต้องให้ตัดศีรษะทันทีก่อนที่จะท่านจะประกาศคุณที่ได้ทำไว้กับเรา จึงรับสั่งให้ราชบุรุษจับพระฤๅษีมัดมือไขหลัง ให้เขี่ยนทุกๆ ทางสี่แยก แล้วจึงนำไปตัดศีรษะ เอาตัวเลียบหลาว ราชบุรุษก็ทำตามนั้น ท่านฤๅษีมิได้สะทกสะท้าน กลับกล่าวคาถาว่า “เป็นความจริงที่เขาเล่ามาว่า คนบางคนในโลกนี้ ไม่ลายนํ้ายังประเสริฐกว่าการที่เราไปช่วยคนใจบาปนี้ให้รอดชีวิต แต่กลับนำความทุกข์ และความตายมาให้แก่เราเอง”

เมื่อชาวเมืองได้ฟังคานั้น พวกที่เป็นบัณฑิตก็ไตร่ถาม

บุญคุณต้องทดแทน

๘๓

ว่าเกิดอะไรขึ้นกับท่าน พระฤๅษีจึงเล่าความจริงให้ฟัง ชาวเมืองได้ฟังดังนั้น ก็พากันวิพากษ์วิจารณ์ว่า ถ้าเราอาศัยพระราชอำนาจประทุษร้ายมิตรนี้ พวกเราคงจะหาความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้เช่นเดียวกัน ด้วยความโกรธแค้นต่างก็ลุกฮือช่วยกันจับพระราชินีไปฆ่าทิ้ง และแต่งตั้งพระฤๅษีขึ้นครองราชสมบัติแทน

เมื่อพระโพธิสัตว์ครองราชสมบัติแล้ว ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม แล้วได้เสด็จไปนำสมบัติของงู และหนูเข้ามาไว้ในท้องพระคลัง ทรงรับสั่งให้สร้างสะพานทอง ให้เป็นที่อยู่ของงู ให้สร้างถ้ำแก้วพลึกเป็นที่อยู่ของหนู พระราชทานข้าวตอกคลุกน้ำผึ้งใส่จานทอง เลี้ยงดูเป็นอย่างดี ทรงสร้างกรงทองให้เป็นที่อยู่ของนกแขกเต้า ส่วนพระองค์เอง ทรงสั่งสมบุญอย่างเต็มที่เมื่อละโลกไปแล้วทำให้ได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

จะเห็นได้ว่า คนที่ไม่รู้บุญคุณคนนั้น แม้เราจะช่วยเหลือมากมายเพียงใด เขาก็มองไม่เห็นคุณความดีของเรา เหมือนคนตาบอดไม่สามารถเห็นแสงสว่างของพระอาทิตย์ ดังนั้นเมื่อเราจะช่วยใครต้องพิจารณาให้ถี่เสียก่อน และที่สำคัญคือเราอย่าเป็นคนอกตัญญูเสียเอง คนที่มีคุณกับเราไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงไร เราต้องจดจำไว้ แล้วหาโอกาสทดแทนบุญคุณให้ได้ ความกตัญญูเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของคนดี ทำให้เราเป็น

บุญคุณต้องทดแทน

๘๘

ที่รักของมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างงดงาม

บุคคลที่ควรแก่ความกตัญญูนั้นมีมากมาย โดยเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากเราได้ศึกษา และรู้จักประวัติของพระพุทธองค์อย่างแจ่มแจ้ง เราจะซาบซึ้ง และเกิดความปิติว่าเราได้มาอยู่ใต้ร่มเงาบวรของพระพุทธศาสนา ได้อาศัยหลักธรรมคำสอนของพระองค์ มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ตั้งแต่ทรงชี้ให้เห็นว่า ชีวิตของมนุษย์ทุกคนดำรงอยู่บนพื้นฐานของความทุกข์ ทรงชี้ให้เห็นต้นเหตุแห่งทุกข์ และวิธีการดับทุกข์ ด้วยการฝึกฝนใจให้หยุดนิ่ง ใจหยุดนิ่งจนกระทั่งเข้าถึงความสุขที่แท้จริง ทำให้ชีวิตนี้มีคุณค่า เกิดมาได้พบสาระแก่นสารของชีวิต คือมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

พระสัมมาพุทธเจ้าจึงเป็นบุพการีที่สำคัญที่สุด สิ่งที่พระองค์ทรงหวังให้เราทำนั้นก็ไม่มีสิ่งอื่นใดเกินกว่าการปฏิบัติบูชา คือมุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ เข้าถึงแหล่งแห่งเอกนิยตบรมสุข คือได้บรรลุมรรคผลนิพพาน เพราะฉะนั้นให้เราหมั่นฝึกฝนใจให้หยุดนิ่งเป็นประจำสม่ำเสมอ ฝึกกันไปทุกวัน จนกว่าจะเข้าถึงพระธรรมกายกันทุกคน

